

Recenze na publikaci: Hromádko Miloslav, Čihák Kamil, Hromádková Věra & Porkert Jiří 2005: Ptáci Orlických hor. OS Libri, Dobré

Book review: Hromádko Miloslav, Čihák Kamil, Hromádková Věra & Porkert Jiří 2005: Ptáci Orlických hor (Birds of the Eagle Mountains). OS Libri, Dobré

Josef Chytil

ORNIS, Muzeum Komenského v Přerově, Horní nám. 7, 750 11 Přerov; e-mail: chytil@prerovmuzeum.cz

První setkání s Orlickými horami a jejich ptačími obyvateli si pamatuji živě dodnes: po odjezdu vedoucího mé diplomové práce J. Gaislera na habilitační řízení jsem zůstal na jeho chalupě na Šerlichu sám s úkolem udělat kontrolu dlouholetého kvadrátu na odchyt drobných zemních savců v NPR Bukačka. Po třech hodinách hledání jednotlivých pastí v šílené mlze mě doprovázely jen hlasy přeletujících čečetek a křivek. Zažil jsem zde také s prvními dvěma autory recenzované knihy nezapomenutelné (tehdy zároveň průkopnické) odchyty na světlo na Šerlichu. S radostí i zvědavostí jsem proto přijal žádost autorů o sepsání této recenze.

Recenzovaná kniha Ptáci Orlických hor má 380 stran, 22 fotografií, 122 map hnízdního rozšíření ptáků. Graficky je velice zdařilá, rozsah jednotlivých kapitol je odpovídající jejich významu, členění kapitol je logicky uspořádáno. Avifauna Orlických hor je zpracována ve dvou hlavních celcích: v části systematické a v části věnované mapování hnízdního rozšíření ptáků v Orlických horách v letech 1996–1999. S tímto načasováním souvisí má první menší výtka – není mi jasné, proč autoři nesituovali svoje podrobné mapování až do doby, kdy probíhalo celoevropské mapování v letech 2001–2004. Pokud byl hlavním důvodem fakt, že se chtěli co nejvíce přiblížit období, ve kterém probíhalo podrobné mapování v sousedních Krkonoších (FLOUSEK & GRAMSZ 1999), je to důvod pochopitelný a chvályhodný. Koneckonců na metodiku mapování Krkonoš se autoři recenzovaného díla snažili navázat v co největší míře, především z důvodu možného srovnání avifauny těchto pohoří. Toto srovnání mi ale v knize v odpovídající míře chybí – není uvedeno ani u významných druhů (např. linduška horská, *Anthus spinoletta*), ani celkově. Je samozřejmě škoda, že dílo vyšlo až sedm let po ukončení mapování, ale vzhledem k současné situaci s vydáváním knih je spíše obdivuhodné, že se dílo autorům vůbec podařilo dokončit – a navíc v takové kvalitě.

Za zřejmě nejvíce diskutabilní lze považovat kapitolu „hustota osídlení“. Autoři zde použili vzhledem k velikosti území a počtu spolupracovníků zřejmě jedinou možnou metodu, a to liniovou. V textu se píše, že vyhodnocovány byly vždy hnízdní páry – jak ale byly získány tyto základní hodnoty, se kterými se dále počítá, v textu uvedeno není. Lze pouze předpokládat, že za hnízdní páry byli považováni zpívající samci. Stejně tak není v textu uvedeno, jestli autoři při výpočtech hustot brali v úvahu fakt, že jednotlivé druhy jsou ve sčítaném

pásu zachytitelné velmi rozdílně, a u některých je možná pás o šíři 100 m příliš široký. V celé knize je jen naprosté minimum technických chyb (pečlivost Míly Hromádka je proslulá). Na str. 21 je chybně uveden odkaz na obr. 5, tedy ornitologický význam území. Ten udává ve skutečnosti až obr. 10. Při zběžném prohlédnutí mapek a tabulek jednotlivých druhů mi připadlo zvláštní, že nebylo ani v jediném čtverci prokázáno hnízdění budníčka lesního. U dvou fotografií bych ne zcela souhlasil s uvedeným textem: nejsem si jist, že pastva má na hnízdění ptáků negativní vliv (viz obr. 15) – pomáhá přece jednoznačně udržovat typy stanovišť, na které je vázána řada význačných druhů ptáků (viz např. MILNER-GUILLAND & ROWCLIFFE 2007, CARTER 1995). A tvrzení u obr. 20, že obce a osady jsou pro ptáky nejdůležitějším stanovištěm, autoři popírají sami při vyhodnocení ornitologického významu v jednotlivých čtvercích. Zde se jednalo spíše jen o nešikovnou formulaci, jak je patrné z následující věty – tato stanoviště mají nejvyšší hustotu počtu hnízdících párů i nejvyšší počet zjištěných druhů, což ovšem ještě neznamená tvrzení uvedené v předchozí větě. Na anglickém souhrnu je vidět známý nešvar, a sice ten fakt, že jej nekontroloval rodilý mluvčí (a ještě lépe samozřejmě rodilý mluvčí orientující se v dané problematice). V závěrečném přehledu literatury mělo zřejmě rozdělení titulů do několika rozdílných skupin vést k přehlednosti a snazšímu vyhledávání, ale opak je pravdou.

Přes tyto drobné výtky v knize vysoce převažují kladné stránky. Zřejmě nejcenějším přínosem knihy je metodický přístup autorů – celé zaměření díla bylo pečlivě naplánováno, a to včetně rozsáhlého kvantitativního snímkování všech hlavní biotopů. Tento plán byl dodržen a dotažen až do úspěšného konce (tj. recenzované publikace). Kvantitativní odhady početnosti všech druhů pro Orlické hory a struktury ornitocenóz v hlavních biotopech jsou výjimečná data pro tak rozsáhlé území. Cenný je kritický přístup k řadě údajů, u nás zdaleka ne běžný, a to i k údajům od všeobecně uznávaných ornitologických veličin. V knize jsou velice podrobně zhodnocena cenná data o vývoji početnosti lesních kurů (bohužel, čtení je to hodně smutné). Za vynikající považuji výběr fotografií – neopakují se zde fotografie více či méně běžných druhů ptáků, ale soubor je tvořen fotografiemi výborně ilustrujícími hlavní biotopy Orlických hor. U jejich popisů je navíc uvedeno, pro které druhy jsou ty které biotopy významné, případně jaký typ managementu je zde z hlediska klíčových druhů ptáků vhodný. Velmi dobře byl zvolen rozsah i obsah souhrnu v angličtině, němčině a polštině. Ve všech těchto jazycích a samozřejmě i latině jsou také druhové rejstříky ptáků. Za vysoce přínosné také považuji obě přílohy na konci knihy: stručné tabulkové shrnutí avifauny Orlických hor, včetně charakteristiky výskytu, výskového rozšíření a dat o početnosti, a místopis Orlických hor, včetně charakteristiky lokality, mapovacího čtverce a nadmořské výšky. Naprostý závěr knihy tvoří na vnitřní straně obálky vlepená přehledná fyzická mapa Orlických hor s vyznačením mapovacích čtverců. Samozřejmě tím naprosto zásadním kladem je to, že se do díla autoři vůbec pustili, a že celé dílo dotáhli do této skvělé podoby. Laťku pro případné další regionální studie ornitofauny touto knihou nastavili velmi vysoko. Skvělé je, že se díky zřejmě osobní iniciativě zpracovatelů podařilo dostat do terénu řadu lidí; na kvalitě dat je to dobře vidět. Kniha může do budoucna sloužit i jako významný podklad pro zpracování ornitofauny větších územních celků – a koneckonců i jako velmi dobrý základ pro příští mapování hnízdního rozšíření ptáků.

Souhrn

Recenzovaná kniha Ptáci Orlických hor představuje jednu z nejzdařilejších publikací, týkajících se podrobného ornitologického výzkumu určitého regionu ČR. Vysoce hodnotím metodický přístup, pečlivé naplánování výzkumu včetně kvantitativního snímkování biotopů. V knize jsou kriticky zhodnoceny i starší faunistické údaje. Recenzovaná publikace je navíc velmi zdařilá po grafické i jazykové stránce.

Summary

Ptáci Orlických hor (Birds of the Eagle Mountains) is one of the most successful publications of detailed ornithological research undertaken in a specific region of the Czech Republic. The carefully planned methodological approach, which includes the quantitative screening of habitats, is to be highly praised, as is the critical evaluation of older faunistic data. The organized layout and concise language focus the reader's attention. This book has the desired shelf appeal.

Literatura

- CARTER S. 1995: Britain's Birds in 1991–92: the conservation and monitoring review. *BTO & JNCC, Thetford & Peterborough*.
- FLOUSEK J. & GRAMSZ B. 1999: Atlas hnízdního rozšíření ptáků Krkonoš (1991–1994). *Správa KRNAP, Vrchlabí*.
- MILNER-GUILLAND E. J. & ROWCLIFFE J. M. 2007: Conservation and sustainable use. A handbook of techniques. *Oxford University Press, Oxford*.